Achumawi

L'**achumawi** (també **achomawi** o **Pit River**) és una llengua natiua parlada pels achomawis, que avui dia formen part de la tribu reconeguda federalment Tribu Pit River de Califòrnia. El terme achumawi és una anglització del nom de la banda del riu Fall, *ajúmmááwí*, d'*ajúmmá* "riu". Originalment era formada per nou bandes cadascuna amb diferents dialectes que es dividien en dalt del riu i baix del riu, demarcats per les muntanyes Big Valley a l'est de la vall del riu Fall.

Achumawi	
Tipus	llengua, llengua viva i llengua críticament amenaçada
Parlants	
10 (2007)[1] principalment a Califòrnia	
Rànquing	-
Parlat a	Estats Units d'Amèrica
Oficial a	-
Autòcton de	Califòrnia
Classificació lingüística	
Llengües palaihnihanes (hoka?)	
Característiques	
Institució de normalització	-
Nivell de vulnerabilitat	5 en perill crític
Codis	
ISO 639-1	-
ISO 639-2	-
ISO 639-3	acv
Glottolog	achu1247 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/achu1247)
Ethnologue.com	acv (http://www.ethnologue.com/language/acv)
UNESCO	829 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-829.html)
IETF	acv
Endangeredlanguages.com	1004 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/1004)

Contingut

Relacions genètiques

Les llengües achumawi i atsugewi formen la família de llengües palaihnihanes. La base d'aquesta afirmació és feble per la pobre qualitat de les dades. El diccionari de David Olmsted depèn gairebé tot de les afirmacions d'Angulo, i inclou desacuradament vocabulari pomo d'un manuscrit en el qual de Angulo intenta demostrar que achumawi i pomo no estan relacionades.[2] William Bright també ha assenyalat aquest problemes amb els mètodes de reconstrucció d'Olmsted.[3] El fenomen de no intel·ligibilitat recíproca és un afer del bilingüisme(degut als matrimonis mixtes) que és més prevalent en les llengües de petites comunitats de parlants (atsuge) que en les més grans.[4]

Fonologia

L'achumawi té 29 consonants. La majoria d'aquestes formen parelles de plana i sèries laringalitzada o glotalitzada. Les Oclusives i africades també tenen un terç, els membres aspirades de la sèrie (a excepció de l'única oclusiva glotal sorda), que és l'única síl·laba inicial contrastiva i probablement deriva històricament de grups, com en la veïna i relacionada yana.[5]

		Bilabial	Alveolar	Palatal	Velar	Uvular	Glotal
Oclusiva	plain	p	t	c	k	q	ʔ
	laringalitzada	pʼ	tʼ	cʼ	kʼ	qʼ	
	aspir.	pʰ	tʰ	cʰ	kʰ	qʰ	
Fricativa	plain		s				h
	epiglotal						hʼ
Nasal	plain	m	n				
	glott.	mˀ	nˀ				
Aproximant	plain		l	y	w		
	glott.		lˀ	yˀ	wˀ		

Les aturades laringalitzades són similars en articulacions a les aturades ejectives de les llengües veïnes, però més lenis, no "aparegudes" a menys que es faci un esforç inusual a l'articulació de la distinció. La distinció plana-aspirada es neutralitza i es realitza amb aspiració o ensordiment en la posició final de síl·laba i abans d'una altra consonant. Les aturades planes són sonores abans d'una vocal curta o després d'una oclusiva aspirada, sordes en qualsevol altre llocs.[6]

En un sistema de cinc vocals *i e a o u*, les vocals mitjanes poden ser històricament d'origen secundari, com en yana i atsugewi. Una schwa [ə] epentètica apareix entre les consonants de certs prefixos, com a *lhúpta* "anem!". Dos graus de longitud són contrastius per a ambdues vocals i consonants. Als dialectes de riu avall, la segona mora d'una vocal és sonoritzada abans d'una consonant plana o aspirada (preaspiració) i laringalitzada abans d'una consonant laringalitzada. Les vocals llargues són típicament vocals més perifèriques i curtes més centralitzades. En dialectes de riu avall, les síl·labes d'enunciació final poden ser sonoritzades o murmurades.[6]

A diferència de la llengua veïna i relacionada atsugewi, Al'achumawi té to distintiu a cada síl·laba.[6][7]

Situació actual

Avui la llengua achumawi està seriosament amenaçada. D'una estimació de 1.500 individus achumawis al nord-est de Califòrnia, potser només 10 parlaven la llengua en 1991, dels quals només 8 el 2000. Tanmateix, dels 8 només 4 tenen una habilitat limitada en anglès.

En 2013 s'ha previst una aplicació mòbil per a la llengua.

> Louise Davis, qui viu al nord de Califòrnia, gairebé plora quan descriu a la gent que sent per primer cop el llenguatge de la seva tribu Pit River en la conversa. Va ser fa anys, quan un ancià d'una altra part de l'estat es va reunir amb la seva àvia.
>
> Va ser una experiència tan poderosa i emocional que Davis es va veure impulsada a utilitzar flashcards a casa amb els seus fills i fer el que calgui per preservar l'idioma.
>
> “Podeu dir coses en la nostra llengua que no podeu dir en anglès,” va dir.

> Posant a prova una aplicació de llenguatge al febrer de [2013], em va dir que no podia esperar per veure que estva sent utilitzada entre els joves de la tribu.[8]

Referències

1. *Ethnologue: Languages of the World* (http://archive.ethnologue.com/16/web.asp). 16th. Dallas, Texas: SIL International, 2009.
2. Gursky, Karl-Heinz «Achumawi und Pomo, eine besondere Beziehung?». *Abhandlungen der völkerkundlichen Arbsgemeinschaft*. Nortorf, 57, 1987.
3. Bright, William «Review of *A history of Palaihnihan phonology* by D. L. Olmstead». *Language*. Linguistic Society of America [Baltimore], 41, 1, 1965, pàg. 175–178. DOI: 10.2307/411871 (https://dx.doi.org/10.2307%2F411871).
4. Olmstead, David L. «Achumawi-Atsugewi non-reciprocal intelligibility». *International Journal of American Linguistics*. University of Chicago Press [Chicago], 20, 1954, pàg. 81–184. DOI: 10.1086/464275 (https://dx.doi.org/10.1086%2F464275).
5. Nevin, Bruce. «Aspects of Pit River Phonology (http://roa.rutgers.edu/files/316-0599/roa-316-nevin-4.pdf)». The University of Pennsylvania, 1998.
6. Nevin 1998.
7. Mithun, Marianne. *The Languages of Native North America*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, p. 24. ISBN 978-0-521-29875-9.
8. «American Indian tribes turn to technology in race to save endangered languages (http://www.washingtonpost.com/national/american-indian-tribes-turn-to-technology-in-race-to-save-endangered-languages/2013/04/17/56e8a5d0-a72d-11e2-9e1c-bb0fb0c2edd9_story.html)». *Washington Post*, 17-04-2013 [Consulta: 19 abril 2013].

Bibliografia

- Bright, William. (1965). "[Review of *A history of Palaihnihan phonology* by D. L. Olmstead]." *Language*, *41* (1), 175–178.
- Bauman, James. 1980. Introduction to the Pit River language and culture. Anchorage, AK: National Bilingual Materials Development Center, University of Alaska.
- Good, Jeff. (2004). "A sketch of Atsugewi phonology." Boston, Massachusetts. (Paper presented at the annual meeting of the Society for the Study of the Indigenous Languages of the Americas, January 8 – January 11).
- Good, Jeff, Teresa McFarland, and Mary Paster. (2003). "Reconstructing Achumawi and Atsugewi: Proto-Palaihnihan revisited." Atlanta, Georgia. (Paper presented at the annual meeting of the Society for the Study of the Indigenous Languages of the Americas, January 2 – January 5).
- Mithun, Marianne. (1999). *The Languages of Native North America*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-23228-7 (hbk); ISBN 0-521-29875-X.
- Nevin, Bruce E. (1991). "Obsolescence in Achumawi: Why Uldall Too?". Papers from the American Indian Languages Conferences, held at the University of California, Santa Cruz, July and August 1991. Occasional Papers on Linguistics 16:97-127. Department of Linguistics, Southern Illinois University at Carbondale.
- Nevin, Bruce E. (1998). *Aspects of Pit River phonology (http://roa.rutgers.edu/files/316-0599/roa-316-nevin-4.pdf)*. Ph.D. dissertation, University of Pennsylvania, Department of Linguistics.
- Olmstead, David L. (1954). "Achumawi-Atsugewi non-reciprocal intelligibility." *International Journal of American Linguistics*, *20*, 181–184.
- Olmstead, David L. (1956). "Palaihnihan and Shasta I: Labial stops." *Language*, *32* (1), 73–77.

- Olmstead, David L. (1957). "Palaihnihan and Shasta II: Apical stops." *Language*, *33* (2), 136–138.
- Olmstead, David L. (1959). "Palaihnihan and Shasta III: Dorsal stops." *Language*, *35* (4), 637–644.
- Olmstead, David L. (1964). "A history of Palaihnihan phonology." *University of California Publications in Linguistics* (Vol. 35). Berkeley: University of California Press.

Diccionaris

- Bauman, James. Ruby Miles, and Ike Leaf. Pit River Teaching Dictionary. Anchorage, AK: National Bilingual Materials Development Center, University of Alaska.
- Olmstead, D. L. 1966. Achumawi dictionary. Berkeley: University of California Press.

Enllaços externs

- *Aspects of Pit River Phonology* (http://repository.upenn.edu/dissertations/AAI9913504/)
- "Reconstructing Achumawi and Atsugewi" (http://email.eva.mpg.de/~good/jcgood_mcfarland_paster-Palainihan.pdf)
- Achumawi (http://linguistics.berkeley.edu/~survey/languages/achumawi.php) a Survey of California and Other Indian Languages
- «Lomax Collection Recording of Achumawi (http://archive.org/details/rosettaproject_acv_vertxt-a2_audio-1)». Internet Archive.
- OLAC Resources in and about the Achumawi language (http://www.language-archives.org/language/acv)